

Registrator
Fritids- och naturvårdsnämnden
Uppsala kommun

753 75 UPPSALA

Angående inrättande av naturreservatet Årike Fyris i Uppsala kommun (dnr FNN-2009-0218)

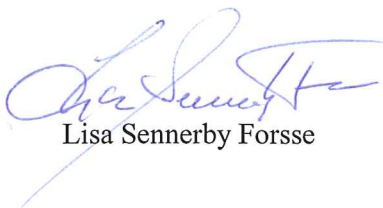
SLU bedriver på uppdrag av riksdag och regering forskning, undervisning och fortlöpande miljöanalys. För att universitetet ska kunna uppfylla sitt uppdrag har statsmakterna fastställt att SLU ska förvalta vissa jord- och skogbruksfastigheter för forsknings- och undervisningsändamål. Några av dessa fastigheter ligger inom eller berörs av nu föreslaget naturreservat.

SLU är i grunden positivt till att ett naturreservat inrättas inom Årike Fyris. Institutioner och enheter inom universitetet har beretts möjlighet att lämna yttrande över kommunens planer på att bilda reservatet Årike Fyris. Synen på reservatsförslaget och att området skyddas är överlag positiv på från dem som har lämnat internt yttrande. De detaljsynpunkter som har framförts av våra sakkunniga inom området redovisas i bilagorna 1-3, men SLU har inte tagit ställning till dessa.

SLU har dock vissa invändningar mot delar av det regelverk och de skötsel-föreskrifter som är knutna till förslaget och som skulle kunna försvåra för SLU och andra lärosäten att bedriva forskning och undervisning i området.

Om reservatet bildas ändras syftet med marken från forskning och undervisning till naturvård, vilket medför att SLU:s motiv för att förvalta området i grunden förändras. SLU kan därmed inte uppfylla sitt uppdrag från staten och bedömer att universitetets marker inom reservatet måste övertas av någon annan ägare. För att fortsatt kunna bedriva sin verksamhet behöver SLU erbjudas ersättningsmark som kan disponeras för universitetets ändamål.

Beslut om innehållet i detta yttrande har fattats av undertecknad rektor efter föredragning av avdelningschef Stefan Lindqvist och i närvaro av universitetsdirektör Ulf Heyman.

Lisa Sennerby Forsse

Stefan Lindqvist

Bilagor

1. Yttrande CBM
2. Yttrande ADB
3. Yttrande institutionen för ekologi

Kopia för kännedom

Dekanus NL-fakulteten
Kommunikationsavdelningen
ArtDatabanken
CBM
Institutionen för ekologi
Egendomsförvaltningen

Naturreseptet Årike Fyris Uppsala kommun

Synpunkter från CBM

CBM är positiva till beslut om att skydda Årike Fyris som naturresept. Området spelar en mycket viktig roll för biologisk mångfald, friluftsliv och undervisning. Bästa sättet att bevara områdets värden långsiktigt är som naturresept. Åtgärdsförslaget är ambitiöst och kommer bidra till att områdets värden bevaras och förstärks.

Detaljsynpunkter

När det gäller de två alternativa gränsdragningar längs ån i norr, förordar CBM en dragning väster om ån och vi stödjer den motivering som tas upp i remissen, nämligen att det ger en bättre helhetssyn på årummet, och detta är viktigt om man anlägger en Linnéstig längs västra strandpromenaden. Skulle vara mycket konstigt om man har två helt skilda skötselalternativ på de två sidorna av ån.

Förslag till föreskrifter. A) Om inskränkning i i rätten att använda mark- och vattennormdeåen i naturreseptet, sid 6: Punkt 7 om förbud att inplantera växtmaterial enligt bilaga 2C. CBM anser att bilagan är onödig, och att man istället har ett generellt förbud mot inplantering av växter, men med möjlighet till undantag, där man i samråd med förvaltaren kan återintroducera växter (det kan säkert vara aktuellt om man t.ex. skapar torrbacksbiotoper och vill berika dem med t.ex. backsippa). Bilaga 2C tar upp ett antal triviala arter, bl.a. ogräs som lomme och våtarv, vars frön kan föras in ofrivilligt (fastnar under skor) därmed bryter man mot reservatsföreskrifterna. Däremot tar bilagan inte upp mer ovanliga arter, där man har större skäl att vara restriktiv mot introduktion, t.ex. backsippa och sanddraba.

Förslag till föreskrifter. C) Om rätten att färdas och vistas inom naturreseptet, sid 8, rutan, punkt 3: Det är givetvis viktigt att området nyttjas för forskning och undervisning, men varför skulle detta vara begränsat till SLU? Detta bör gälla även andra universitet och skolor. Ordet "mindre aktiviteter" är lite oklart. Var går gränsen? (Om ringmärkning av fågel räknas som en mindre aktivitet så kan man även tänka sig fångst av småäggdjur, fångst av fladdermöss mm.). Förslag till skrivning: "att det inom ramen för forskning och undervisning genomförs studier av olika organismer."

Skötselplan, sid 18, skogsmark: Ofta ser man i naturvårdssammanhang att man schablonmässigt föreslår fri utveckling av skogsbestånd, oavsett den historiska markanvändningen. Så är dock inte fallet här, vilket är mycket positivt.

Kommentarer på skötselplanen

Sid. 11. Listan över skyddsvärda arter: Ändra det vetenskapliga namnet på dvärgfladdermus till *Pipistrellus pygmaeus*. Dvärgfladdermus hette tidigare *Pipistrellus pipistrellus*, men arten delades upp i två arter, varav den ena heter *Pipistrellus pipistrellus* och den andra *Pipistrellus pygmaeus*. Det är den sistnämnda som observerats vid Fyrisån.

Sid 20, skog, mål: Efter meningen ”Öppna partier t.ex. sandtag och slitageytor bibehålls” bör man lägga till ”och utökas”. Under åtgärder på sid 22 tas detta upp under punkt 5 vilket är bra. Man ska dock vara medveten om att dessa störda ytor kräver en viss skötsel för att inte växa igen.

Sid 22, område S2, åtgärder, första meningen: Man bör ändra prioriteringen genom att skriva: Naturvårdsanpassad skogsskötsel med hänsyn till rekreationsbehoven.
Mening 3: ”Ambitionsnivån får bedömas utifrån tillgängliga medel.” Låter defensivt och gör det lätt att hänvisa till medelsbrist för att slippa göra några insatser.

Sid 23, åker, åtgärder: Man skriver i slutet att det vore önskvärt med en omläggning av åker till bete. Detta är en bra ambition på sikt. På kort sikt skulle man kunna börja i mindre skala med en betad remsa (50-100 m??) utefter ån som sammanbinder betesmarkerna vid Pustnäs med betena vid Övre Föret.

Sid 25, område FY, slutet av beskrivning: Man noterar att det söder om Ultuna finns ett ohävdad fuktområde med inslag av artrika torrbackskullar. Under åtgärder på sid 26 sägs att området gärna får hävdas med bete eller slätter, men att det inte ett högprioriterat område. Fuktområdena är relativt ensartade, men alla torrbackar bör man vara rädd om. Nu är de helt utan hävd och man kan notera att den omgivande vegetationen med konkurrensstarka gräs successivt kryper upp på torrbacksfragmenten som blir mindre och mindre. Kan området inte betas så vore det önskvärt om torrbackspartierna kunde hävdas manuellt. Söder om virkeslära finns ett ganska fint torrbacksparti (ev. utanför områdesgränsen). Där hotar vresros att successivt invadera torrbacken. Med bättre skötsel skulle kanske detta torrbacksparti kunna expandera söderut (och definitivt hamna inom åriket).

Roger Svensson och Johnny de Jong har bidragit med underlag till remissvaret.

Tuija Hilding-Rydevik
Föreståndare, CBM

2011-03-03
Dha 12/11 2.2

SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET
Avdelningen för infrastruktur
Stefan Lindqvist

Remissvar angående ”inrättande av naturreservatet Årike Fyris i Uppsala kommun”.

ArtDatabanken lämnar härmed synpunkter som bidrag till den remiss som SLU fått i ovan nämnda ärende. För information har ArtDatabanken yttrat sig i fråga om ett reservatsförordnande för Årike Fyris redan år 2007 då en samrådsversion skickades ut (se bilaga 1).

Allmänna synpunkter

ArtDatabanken stöder förslaget om bildande av naturreservat. Förslaget som sänts ut är väl genomarbetat och gynnar såväl biologisk mångfald som rekreations- och friluftsvärden.

ArtDatabanken anser att naturreservatet skapar ett gyllene tillfälle för SLU att ytterligare förstärka profilen som ett universitet som satsar på hållbar utveckling med profilering mot hållbart nyttjande av biologiska resurser. Naturreservatet kommer att ge många unika möjligheter för SLU att visa att produktion, forskning, utbildning och skapande av biologisk mångfald kan kombineras på ett för naturen och människan hållbart sätt.

Det föreslagna naturreservatet är ett unikt område i Sverige. Områdets mångformighet med rullstensåsar, betesmarker, våtmarker, ångar m.m. gör att området hyser många olika arter och naturtyper. Naturreservatets stadsnära läge och de anordningar som föreslås i naturreservatet gör också att förutsättningarna för ett aktivt friluftsliv och möjligheterna av att njuta av naturen är mycket goda.

Naturreservatsgränsen

Av de två alternativa gränsdragningar som finns föreslagna norr om Vindbron förordar ArtDatabanken den som inkluderar strandremsan väster om ån. Allén i sig hyser stora värden, men det vore också olyckligt om promenadstråket utmed åns västra kant bryts vid en ev. framtida exploatering. En exploatering ända ner till ån skulle också missgynna de kungsfiskare som vissa år häckar precis på andra sidan ån.

ArtDatabanken skulle förorda att reservatsgränsen utökas i nordöst så att den inbegriper marken upp mot vägen (gamla 255:an). Landskapsbilden skulle avsevärt förändras vid en

eventuell exploatering i detta område. Området utgör också rastområde för stora mängder måsfåglar, vadare och i viss mån även gäss.

Föreskrifter

ArtDatabanken konstaterar att SLU som markägare är undantagen ett flertal föreskrifter för den forsknings- och undervisningsverksamhet som pågår eller som skulle kunna ske i framtiden. ArtDatabanken förutsätter att den frihet i brukandet av området som detta innebär för SLU, utnyttjas på ett hållbart vis i linje med naturreservatets syfte och föreslår att SLU i sitt remissyttrande gör en sådan tydlig deklaration.

Skötselplanen

Under avsnittet sammanfattning av skötselåtgärder framgår att fortlöpande åtgärder i olika skötselområden görs efter prioritering och resurser. Detta anser vi är en svaghet i förslaget. Skötselplanen är till för att ge vägledning vid prioritering av naturvårdsåtgärderna varför en tydligare prioritering borde framgå av förslaget. Risken är att för många "bör", "önskvärt" och "kan" bland föreslagna skötselåtgärder leder till att inte speciellt mycket i praktiken blir genomfört. Likaså borde en kostnadsuppskattning för åtgärderna samt en plan för när åtgärderna ska genomföras finnas med i skötselplanen. ArtDatabanken konstaterar också att ambitionsnivån när det gäller restaureringsåtgärder och nyskapande av värdefulla biotoper är låg. Det finns idag många erfarenheter från liknande våtmarksprojekt både när det gäller tillvägagångssätt, kostnader och praktiska lösningar (t.ex. användbara maskiner och kostnadskalkyler). Örebro ([se denna reservatsbroschyr](http://www.reservatsbroschyr.se)) och Kristianstad (<http://www.vattenriket.kristianstad.se/>) kommuner har exempelvis, bedrivit framgångsrika våtmarks- och restaureringsprojekt i direkt anslutning till städerna. Områdena har blivit nationellt och internationellt uppmärksammade, och vi är övertygade om att Årike Fyris skulle kunna få samma status om ambitionsnivån för t.ex. restaureringar av ängs-, betes- och våtmark ökade. Detta borde även vara positivt för SLU och Ultuna som skulle kunna få mer publicitet.

Detaljsynpunkter :

- Arealen betesmark bör öka i förhållande till arealen åkermark. Den redogörelse som finns i skötselplanen av den historiska markanvändningen är inte så ingående. Det man dock kan konstatera är att de öppna gräsmarkerna i det flacka området historiskt sett nyttjats som äng och betesmark. Dessa marker har varit betydligt fuktigare och översvämmats oftare än vad som är fallet idag. Landhöjningen och en omställning av jordbruket har förstås lett till att markerna idag är torrare och därav även förlorat en del av de värden som är knutna till fuktiga tidvis översvämmade ängsmarker. Vid nuvarande markhållning sker bete och slåtter på en del av de ytor som är betecknade som åkermark i förslaget till skötselplan. Dessa områden bör bibehållas för bete och slåtter, och helst utökas ytterligare, för att gynna fågellivet. Under 1990-talet häckade exempelvis 6 par storspövar i området. Storspöven har dock inte häckat under de senaste åren. Arten är beroende av stora arealer hävdade gräsmarker, ca 40 ha per häckande par. Enligt skötselplanen är målet att bl.a. storspöva återkommer årligen. Förutsättningarna för att detta ska ske minskar drastiskt om arealen åkermark ökar. Skulle en upparbetning med påföljande odling av vall eller gröda ske i de områden som idag betas skulle det få mycket negativa konsekvenser för i stort sett hela fågelfaunan i området. Det skulle också vara önskvärt att utöka arealen betesmark i en bredare korridor öster om Ultuna campus utmed östra sidan av Fyrisån i det område som i förslaget betecknas Å.
- För att öka områdets attraktionskraft för fåglar, framförallt som häckfågel- och rastlokal för många vadare, bör det öppna området nordost om Övre Föret göras fuktigare. Detta kan ske t.ex. genom att täcka igen det avvattningsdike som finns i området, men också genom att anlägga några grunda dammar och/eller skapa översilningsmark med hjälp av Sävjaåns vatten.

- För området söder om Ultuna campus på västra sidan av Fyrisån och norr om Ultunakällan finns ett redan färdigt skötsel­förslag som har tagits fram av ArtDatabanken tillsammans med några andra institutioner på SLU samt Jägareförbundet, vilket bl.a. inbegriper att ett viltvatten skapas. Potentialen för området är stor, och även om det skulle visa sig ogörligt att ha betesdjur i området, så skulle fräsning med lämplig maskin ca vart femte år sannolikt öka områdets attraktionskraft för fåglar avsevärt.
- För åkermarken bör generellt gälla att en skyddszon skapas i de fall åkermarken är i direkt anslutning till vattendragen. Detta för att förhindra läckage av näringsämnen och spridning av kemiska bekämpningsmedel till vattnet. Sådana zoner gynnar även det rörliga friluftslivet och den biologiska mångfalden.
- Den sydvända sluttningen i Sunnerstagropen hyser ett flertal rödlistade insektsarter. Ett område med uppväxande unga tallar bör tas bort och sandblottor skapas i detta område för att på så vis utöka arealens tänkbara habitat för insekterna. Likaså bör fyllnadsmassor i slänten tas bort.
- Det finns stora arealer med jättegröe som med ganska enkla medel skulle kunna omvandlas till mycket betydelsefulla områden för häckande och kanske främst för rastande fåglar. Potentialen finns för att det skulle kunna bli fullt i klass med flertalet av de bästa i Svealand.
- Det framgår inte av remisshandlingarna om området innehåller naturtyper som återfinns i Art- och habitatdirektivet (Rådets direktiv 92/43/EEG) bilaga 1 i det s.k. Natura2000-nätverket. Om så är fallet vore det en fördel om de ingående naturtyperna kunde klassificeras enligt den indelning som följer av direktivet. Sverige har ett åtagande att vart 7:e år rapportera tillståndet för dessa naturtyper, varför det är lämpligt att det finns uppgifter för alla naturreservat om vilka naturtyper som ingår och omfattningen av dessa.
- Det framgår inte tydligt i skötselplanen vad för typ av bro man föreslår vid Ultuna. ArtDatabanken anser, precis som i yttrandet 2007, att en sådan bro bör utformas enbart för gång- och cykeltrafikanter för att öka tillgängligheten till östra sidan.
- I skötselplanen framgår att en skötsel- respektive styrgrupp ska bildas med representanter från SLU och Uppsala kommun. ArtDatabanken är villig att bistå gruppen med den samlade biologiska och ekologiska expertkompetens som ArtDatabanken besitter.

Beslut om detta remissyttrande har fattats av chefen för ArtDatabanken Johan Bodegård efter föredragning av Åsa Hedin. I övrigt har Martin Tjernberg (artexpert fåglar och övriga ryggradsdjur) och Per Alström (taxonom) samt chefen för program naturtyper Jan Terstad deltagit.

Johan Bodegård
 Chef ArtDatabanken

Åsa Hedin

Bilaga:

1. ArtDatabankens yttrande till Uppsala kommun år 2007

Bilaga 2

ArtDatabanken

2007-05-16
dha 47/07 2.2

Fritids- och naturvårdsnämnden
753 75 Uppsala

Remissvar angående "Inrättande av naturreservatet Årike Fyris Uppsala kommun"

ArtDatabanken har tagit del av förslag till *Beslut* om reservatet Årike Fyris samt förslag till dess *Skötselplan*. Vi stöder förslaget på bildandet av naturreservatet som är väl genomarbetat och gynnar såväl biologisk mångfald som rekreation. Vi har följande kommentarer att lämna:

Skötselplan

Delområde S1, Ultunaåsen: ArtDatabanken vill understryka att det är viktigt för bl.a. den rika förekomsten av markboende solitära bin och andra gaddsteklar att tallområdena på åsens krön får bibehålla sin gleshet och öppenhet så att örtvegetation av torrängstyp bibehålls och utvecklas med arter som gråfibbla, kattföt, tjärblomster m.m. Likaså är det viktigt att andra öppna partier som sandtag och slitageytor hålls förhållandevis öppna för värmeälskande gaddsteklar. Rönn och sälg är lövträdsarter som bör sparas i så stor utsträckning som möjligt uppe på åsens krön.

Skötselområde BE – Betes- och slättermark: I skötselöreskrifterna bör stå något om möjligheten att skapa översilningsmark med utnyttjandet av Sävjaåns vatten. Möjligheten att skapa översilningsmark står nämnt under skötselområde Å, men än mer värdefullt vore om detta gick att genomföra i skötselområde BE!

Skötselområde BE1, Kungsängen: Centrala delen av detta område står vattenfylld under tidig vår men torkar de flesta år ut ganska tidigt. Detta grunda vattenområde attraherar bl.a. rastande vadare, men även arter som skedand och årtar som vissa år förmodligen försöker häcka. ArtDatabanken önskar att möjligheten undersöks om det går att bibehålla vattnet i detta område under en längre period under våren-försommaren. Vad vi känner till finns ett gammalt avvattningsdike i norra delen av sumpområdet vilket enligt vår mening bör täppas till fullständigt.

Skötselområde FY – Fyrisån/Sävjaån och närbelägna mader: I skötselöreskrifterna står att tillgängligheten till stränderna ska vara god. ArtDatabanken anser dock att vissa partier med strandhak, där kungsfiskaren regelbundet häckar, bör avlysas bl.a. från fritidsfiske för att undvika störning. Lämpliga rasbrinkar finns på flera ställen och åtminstone vädjandeskyltar bör sättas upp på dessa platser om att minimera störning under häckningstid.

POSTADRESS	BESÖKSADRESS	TEL	FAX	E-POST
Box 7007 750 07 UPPSALA	Bäcklösav. 10 (Ultuna, västra delen)	018-67 22 84 018-67 10 00 (vx)	018-67 34 80	Martin.Tjernberg@artdata.slu.se

Vi motsätter oss helt att eroderade strandkanter släntas av för att skapa en flack strandlinje (gäller främst uppströms Vindbron men även på andra ställen). Generellt sett är detta en åtgärd som försämrar förutsättningarna för ett flertal organismer som insekter, fåglar och den rödlistade muddermossan *Physcomitrella patens*.

Vid avverkning av träd längs Fyrisån bör detta i första hand gälla klibbal. Knäckepilar, som är en viktig pollen- och nektarresurs för insekter (humlor, vilda bin och andra insekter) och därmed även utgör en viktig födoresurs för småfåglar, bör sparas i största möjliga utsträckning.

Det står ingenting om fritidsfiske längs Fyris- och Sävjaåns stränder vilket är en brist i förslaget. Fritidsfisket bör regleras i så måtto att det avlyses från vissa känsliga strandavsnitt så att det inte utgör ett störningsmoment för känsliga arter under häckningstid, t.ex. för kungsfiskare.

Skötselområde FRI – Friluftsområdet vid Sunnerstastugan: ArtDatabanken föreslår att den sydvända branten i Sunnerstagropen ska återställas genom att tidigare ditlagda fyllnadsmassor tas bort och likaså uppväxande ungtallar så att större mängd mineraljord blottas. I denna brant lever sandboende gaddsteklar av ett stort antal arter och bibagge *Apalus bimaculatus*, en art med särskilt åtgärdsprogram (Naturvårdsverket) som beskrevs av Linné och kontinuerligt funnits i området åtminstone sedan dess. Denna population har dessutom ett internationellt värde ur vetenskaplig taxonomisk synpunkt, eftersom den bör betraktas som artens typpopulation. Det finns flera andra insekter där Uppsalaåsen är eller kan betraktas som typlokal vilket i högre grad bör uppmärksammas.

Beslut

På sidan 4, under Grund för kommunens beslut, Planeringsstatus i övrigt, står nämnt under övriga planeringsanspråk som bedöms kunna inrymmas i området, bl.a. en buss/cykelbro vid Ultuna. En cykelbro är enligt vår mening acceptabel men vi är mer tveksam till en bussbro. En bussbro innebär sannolikt i dess följd en allmän trafikbro liknande den vid Kungsängsleden, vilket ArtDatabanken ställer sig tveksam till.

Uppsala den 16 maj 2007

Martin Tjernberg
/ornitolog ArtDatabanken/

Björn Cederberg
/entomolog ArtDatabanken/

Bilaga 3

Institutionen för Ekologi

2011-03-04

Sveriges Lantbruksuniversitet
Avd för infrastruktur, Stefan Lindqvist

Remissvar angående hur vår verksamhet påverkas av ett "inrättande av naturreservatet Årike Fyris i Uppsala kommun"

Institutionen för ekologi lämnar härmed synpunkter på hur vår verksamhet påverkas av ett naturreservat enligt den ovan nämnda remiss SLU fått från Uppsala kommun.

Vi vill påpeka att professorer på institutionen för Ekologi har tillsammans med ledningen i Artdatabanken och Centrum för Biologisk Mångfald (CBM) skrivit ett öppet brev till Rektor om SLU:s möjligheter att vidareutveckla förelagt förslag genom att omforma området till ett mindre "vattenrike". Nedan relateras ibland till denna idé-skiss och vi bifogar därför en karta.

Allmänna synpunkter

Institutionen för ekologi stödjer förslaget om bildandet av naturreservatet Årike Fyris, men vi tror att mer kan göras, bland annat som ett led i att synliggöra och förstärka SLU som ett miljöuniversitet med stadiga fötter i både stad och land. Vi stödjer också att områdets tillgänglighet för allmänhet ökas.

Enligt e-post-utskick (från Stefan Lindqvist 2011-02-09) förväntas vi i denna "interna remiss" beskriva hur förslaget om naturreservat med dess skötsel påverkar vår verksamhet vid institutionen för ekologi. Vi tar därför inte upp detaljer kring reservatsgränser, skötselplan och bevarande av specifik biologisk mångfald.

Påverkan för vår verksamhet

Ett reservat skulle positivt påverka vår undervisning i de kurser vi har på grund- och mastersnivå. Redan idag används området för flera kurser där framför allt den mycket rika biologiska mångfalden studeras i t. ex. fisk- och småkrypsrika vatten, fågel- och kärnväxtrika ängs- och betesmarkerna, och i de insektsrika strandmiljöerna med sina äldre lövträd. Även den varierade mångfalden i Ultunaåsens artrika skog studeras. I flera kurser utnyttjas området för undervisning i inventeringsmetodik i olika miljöer och för olika organismgrupper. Ängs- och våtmarksområdet används i kurserna "Praktisk naturvård", "Naturvårdsbiologi" som ett exempel på hur landskap utvecklas som ett resultat av landhöjning och mänsklig påverkan. Vidare använder dessa kurser området för att identifiera värdefulla biotoper och för att i samråd med kommunens naturvårdare diskutera skötselplaner och framtida naturvård.

Ett skapande av ett "Vattenrike Fyris" där delar av SLU:s nuvarande mark används för att skapa nya våtmarker (se bifogad idéskiss) skulle utveckla och förbättra våra kurser avsevärt. Alla våra lärare med undervisningsverksamhet i området är överens om det. Framför allt finns en stor potential för ett fördjupat samarbete mellan den praktiska

Bilaga: Idéskiss

